

Žene i sport: konstrukt ženstvenosti i dizačice utega

Dragičević, Mirjam

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:569500>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Mirjam Dragičević

**Žene i sport: konstrukt ženstvenosti i dizačice
utega**

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET RIJEKA
Odsjek za kulturalne studije

Mirjam Dragičević

Matični broj:
0009086857

Žene i sport: konstrukt ženstvenosti i dizačice utega

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij kulturologije

Mentorica: dr. sc. Brigita Miloš

Rijeka, 2023.

SADRŽAJ

UVOD	1
POVIJEST DIZANJA UTEGA.....	1
POVIJEST HRVATSKOG DIZANJA.....	2
ŽENE I DIZANJE UTEGA.....	2
PROCEDURA I NATJECANJA.....	2
DIZAČKA OPREMA.....	3
RAZRADA.....	4
ŽENSTVENOST	4
ŽENE U DIZANJU UTEGA (SPORTU) I KONSTRUKT ŽENSTVENOSTI.....	6
CILJEVI I ISTRAŽIVAČKA PITANJA	7
PITANJA IZ INTERVJUA	7
METODA ISTRAŽIVANJA – POLUSTRUKTURIRANI INTERVJU.....	8
METODOLOGIJA	8
REZULTATI I RASPRAVA.....	9
KAKO DIZAČI I DIZAČICE PERCIPIRAJU ŽENSTVENOST?.....	9
STEREOTIPI	16
PERCEPCIJA DIZANJA UTEGA KAO "MUŠKOG" SPORTA?	20
ZAKLJUČAK	21
LITERATURA.....	23
INTERNETSKI IZVORI	24
SAŽETAK.....	25
KLJUČNE RIJEČI	25
ABSTRACT	26
KEYWORDS	26

UVOD

Na pisanje ovog završnog rada potakla me moja uključenost i redovito treniranje olimpijskog dizanja utega. Nepune četiri godine treniram ovaj sport i do sada sam ostvarila odlične rezultate. U tom vremenskom periodu često sam se susretala s predrasudama i komentarima mnogih ljudi na račun sporta koji treniram. "Postati ćeš kao muško; Izrast će ti ogromne ruke; Nije to ženski sport..." samo su neki od prigovora koje sam dobivala. Nikad nisam smatrala sportašice neženstvenima, naprotiv, fascinirale su me. Zato sam kao studentica kulturalnih studija željela produbiti razumijevanje odnosa ovog sporta, ženstvenosti i stereotipa. Doznati odakle oni nastaju i na čemu se temelje. Od kuda dolazi ženstvenost i kosi li se ona s vizijom dizačice utega?

Dizanje utega ili Olimpijsko dizanje utega je sport u kojem se sportaš natječe u podizanju šipke/štange s utezima počevši od poda s namjerom dizanja utega iznad glave. Cilj je dići što veću težinu. Dizači se natječu u dvije discipline. Prva disciplina je trzaj (snatch) koji je prepoznatljiv po širokom hvatu šipke i dizanju utega iznad glave u jednom pokretu. Druga disciplina je izbačaj (clean and jerk) koji se sastoji od dva kombinirana pokreta. Nabačaj u kojem se uteg diže od poda na ramena (clean) i izbačaj (jerk) u kojem je cilj uteg izbaciti iznad glave u " škare".

POVIJEST DIZANJA UTEGA

Dizanje utega seže duboko u povijest čovječanstva. Mnoga povijesna plemena su kao test muškosti imala podizanje utega tj. stijena. Tako danas u Grčkoj i Škotskoj imamo kamenje na kojima su urezana imena muškaraca koji su ih prvi podigli. U velikom broju takvih natjecanja mjerio se uzastopni broj podizanja u određenom vremenskom periodu¹.

Suvremeno dizanje utega, slično kakvim ga danas poznajemo, razvija se kroz 18. i 19. stoljeće sa " jakim ljudima" koji nastupaju po cirkusima. Prvo " pravo " natjecanje održalo se u Londonu 28. ožujka 1891. godine i dizalo je sedam natjecatelja iz šest zemalja. Dizanje utega se prvi puta pojavljuje na Olimpijskim igrama 1896. godine u Ateni i ponovno 1900. i 1904. godine. Nakon toga je prekinuto sve do 1920., te je iste osnovan IWF (International Weightlifting Federation) kako bi upravljao i nadzirao međunarodna natjecanja².

¹ The Editors of Encyclopaedia Britannica, (2023.), Arts & Culture, Weightlifting, sport, Pristupljeno: 23.04.2023. <https://www.britannica.com/sports/weightlifting>

² The Editors of Encyclopaedia Britannica, (2023.), Arts & Culture, Weightlifting, sport, Pristupljeno: 23.04.2023. <https://www.britannica.com/sports/weightlifting>

POVIJEST HRVATSKOG DIZANJA

Hrvatski dizači savez osnovan je 1949. godine u Zagrebu, ali natjecanja na našim prostorima organiziraju se već od početka 20. stoljeća. Hrvatska postaje članica European Weightlifting Federationa (EWF) i International Weightlifting Federationa (IWF) 19. studenog 1992. godine. Trenutno aktivnih klubova u državi je devet: Split, Solin, Kaštel, Metalac ZG, Vukovar, Osijek, Slavonija Osijek, Rijeka i Dražice. Hrvatski dizači do danas postigli su lijepe uspjehe. Najpoznatiji od njih je Nikolaj Peshalov koji je na Olimpijskim igrama u Sidneyu 2000. godine osvojio zlato s trzajem od 150kg, izbačajem od 175kg i biatlonom od 325kg. Četiri godine poslije Nikolaj osvaja broncu u Ateni s trzajem od 150kg i izbačajem od 185,5kg. Osim medalja s olimpijskih igara osvojio je tri srebra i jednu broncu sa svjetskih prvenstva i pet zlatnih, tri srebrne i jednu brončanu na europskim prvenstvima. Također, valja istaknuti Amara i Enia Musića koji su bili veoma uspješni i osvajali europske medalje kao juniori i mlađi seniori³. Ove godine, 2023., po prvi puta u povijesti hrvatskog dizanja dvije djevojke, Chiara Reljac i Tanja Turukalo, osvojile su brončane medalje na europskom prvenstvu za uzraste do 15 godina.

ŽENE I DIZANJE UTEGA

Žene su prvi puta uključene u Svjetsko prvenstvo 1987. godine od strane IWF – a u SAD – u. Jedne od najpoznatijih pobjednica su Cai Jun i Karyn Marshall. Ipak, na Olimpijskim igrama dizačice utega debitiraju tek 200. godine u Sydneyu⁴.

2011. godine IWF odobrava nošenje " kombinezona " za cijelo tijelo ispod klasične dizačke odjeće. Do tada su pravila tražila da koljena i laktovi budu vidljiva kako bi sudci i ostale službene osobe mogle utvrditi jeli dizanje uspješno izvedeno. Tu se među prvima istaknula Kulsoom Abdullah i postala prva žena koja je nosila kombinezon ispod opreme na Državnom prvenstvu u SAD – u iste godine⁵.

PROCEDURA I NATJECANJA

U svakoj težinskoj kategoriji dizačice i dizači se natječu u trzaju i izbačaju. Muške težinske kategorije idu ovim redom: 55kg, 61kg, 67kg, 73kg, 81kg, 89kg, 96kg, 102kg, 109kg i 109+kg.

³ Hrvatski dizački savez, Povijest, Pristupljeno: 22.04.2023 <http://www.dizacki-savez.hr/index.php/hr/savez>

⁴ Heffernan C., (2023.), The Untold History Of Women In Strength Sports, Pristupljeno: 24.04.2023. <https://barbend.com/women-strength-sports-history/>

⁵ Heffernan C., (2023.), The Untold History Of Women In Strength Sports, Pristupljeno: 24.04.2023. <https://barbend.com/women-strength-sports-history/>

Ženske težinske kategorije: 45kg, 49kg, 55kg, 59kg, 64kg, 71kg, 76kg, 81kg, 87kg i 87+kg. Na natjecanju prvo se kreće s disciplinom trzaj nakon koje obično bude kratka stanka, a zatim slijedi druga disciplina izbačaj. U svakoj disciplini natjecatelji imaju po tri pokušaja. Redosljed natjecanja ovisi o prijavljenoj kilaži tj. o natjecateljima. Natjecatelj koji prijavi najnižu kilažu kreće prvi. Ako je pokušaj neuspješan ima pravo ponovno pokušati ili pokušati veću kilažu nakon što su svi ostali natjecatelji koji su prijavili istu pokušali ili bilo koju drugu srednju težinu. Na uteg se dodaju kile postupno kroz natjecanje ovisno kolika je težina prijavljena. Najmanje povećanje kilaže je 1 kilogram. Ako dva sportaša u borbi za medalju podignu istu kilažu pobjednik je onaj koji je prvi dignuo istu, ali obojica su zaslužna za to. Nagrade se dijele za najveće podignute težine u obje discipline i jedna za ukupni poredak. Natjecatelji koji ne ostvare barem jedan uspješan pokušaj u obje discipline gube plasman i dobivaju "nepotpunu" prijavu za natjecanje ⁶.

Sude dva bočna sudca i jedan glavni koji sjedi u sredini. Svaki ima pravo suditi "uspješan" ili "neuspješan" pokušaj. Oni sude u skladu s propisanim pravilima na temelju svog promatranja. Uspješni pokušaji se označuju bijelim svjetlom, a neuspješni crvenim radi jednostavnosti. Uz sudce moraju biti dva tehnička dužnosnika ili više ovisno o veličini natjecanja⁷.

Na manjim natjecanjima se najčešće dodjeljuje titula "najboljeg dizača". Dodjeljuje se i dizačima i dizačicama. Kako bi se izračunalo koji je sportaš najbolji koristi se "Sinclairov koeficijent" koji obrađuje razlike u spolu i težini. Po toj shemi se uzima rezultat svakog natjecatelja i ocijeni kako bi dobili brojčani rezultat svakog natjecatelja. Zato osoba s najvišom tjelesnom težinom koja je podigla najviše kila ne mora biti nužno prva jer osoba s nižom tjelesnom težinom može podići uteg s težinom koja je u usporedbi s njom veća i tako ostvariti više bodova ⁸.

DIZAČKA OPREMA

Dizačke tenisice jedan su od najupečatljivijih komada opreme koji je obavezan kod dizača. One su specifične po tome što je njihova peta povišena 0,5 do 1,5cm i s prednje strane sadrže jedan ili dva čička koji se zatežu preko rista cipele. Podignuta peta važna je radi zadržavanja uspravnog torza i olakšava dublji čučanj što pomaže dizačima čiji čučanj nije idealan. Potplata

⁶ IWF TECHNICAL AND COMPETITION RULES & REGULATIONS, (2023.), Pristupljeno: 05.09.2023. <https://iwf.sport/wp-content/uploads/downloads/2023/07/IWF-TCRR-2023.pdf>

⁷ IWF TECHNICAL AND COMPETITION RULES & REGULATIONS, (2023.), Pristupljeno: 05.09.2023. <https://iwf.sport/wp-content/uploads/downloads/2023/07/IWF-TCRR-2023.pdf>

⁸ IWF TECHNICAL AND COMPETITION RULES & REGULATIONS, (2023.), Pristupljeno: 05.09.2023. <https://iwf.sport/wp-content/uploads/downloads/2023/07/IWF-TCRR-2023.pdf>

cipela je kruta pa je otpornost na kompresiju tijekom velikog opterećenja bolja. One su napravljene kao izrazito stabilne, ali na prstima zadržavaju fleksibilnost što dizaču olakšava dizanje na prste⁹.

Uz cipele upečatljive su trake (tape) kojima dizači zamataju dijelove tijela koji su izloženi jačem trenju, npr. palčevi. Time se smanjuje rizik od žuljeva i smanjuje se bol koju prouzrokuje grip. Omataju se i zapešća i koljena kako bi se smanjila bol u zglobovima tijekom dizanja¹⁰.

Olimpijska šipka je osnovni dio ovog sporta. Postoje razlike između muške i ženske. Muška olimpijska šipka ima 20kg, promjera je 28mm i duljine 2200mm. Ženska olimpijska šipka ima 15kg, promjera je 25mm i duljine 2010mm¹¹.

RAZRADA

ŽENSTVENOST

U radu Iris M. Young: "Throwing Like a Girl: A Phenomenology of Feminine Body Comportment, Motility, and Spatiality" ,koji ću koristiti kao jedan od glavnih izvora u ovom radu, ženstvenost se opisuje kao:

" ...bit koju sve žene imaju na temelju toga što su biološki žensko. ... skup struktura i uvjeta koji ograničavaju tipičnu situaciju žene u određenom društvu, kao i tipičan način na koji tu situaciju žive same žene... nije nužno da bilo koja žena bude "ženstvena" – to jest, nije nužno da postoje karakteristične strukture i ponašanje tipično za situaciju žena. (Young 1980: 31)" Postoji određeni način tjelesnog ponašanja koji je karakterističan za žensko postojanje i on se sažima od posebnih modaliteta struktura i uvjeta postojanja tijela u svijetu. Zato ovaj pogled na ženstvenost ženama ostavlja prostora da se udalje ili prevaziđu stereotipne koncepte o ženama na raznim razinama (Young 1980).

U većini društva i kultura žena se definira kao " drugo ", u važnoj vezi s muškarcem, ali kao puki objekt i imanencija. Time je ženama uskraćena autonomija, subjektivnost i kreativnost koji su krucijalni za ljudskost i koji se u patrijarhatu odnose na muškarce. Young koristi primjer

⁹ <https://iwf.sport/wp-content/uploads/downloads/2023/07/IWF-TCRR-2023.pdf>

¹⁰ IWF TECHNICAL AND COMPETITION RULES & REGULATIONS, (2023.), Pristupljeno: 05.09.2023. <https://iwf.sport/wp-content/uploads/downloads/2023/07/IWF-TCRR-2023.pdf>

¹¹ IWF TECHNICAL AND COMPETITION RULES & REGULATIONS, (2023.), Pristupljeno: 05.09.2023. <https://iwf.sport/wp-content/uploads/downloads/2023/07/IWF-TCRR-2023.pdf>

bacanja kako bi pokazala drugačije korištenje tijela kod djevojčica i dječaka. Tako djevojčice ne pokreću cijelo svoje tijelo dok bacaju, ne uvijaju se, ne kreću unatrag, ne koračaju i ne naginju se naprijed kao što to čine dječaci. One ostaju djelomično nepokretne, koriste samo ruku. No, ni ruku ne ispruže koliko bi mogle i zato neuspješno koriste prostorne i lateralne mogućnosti tijela (Young 1980). Autorica kaže da žene općenito nisu otvorene sa svojim tijelima kao muškarci:

"Obično je muški korak duži proporcionalan muškom tijelu nego ženski prema ženskom...Muškarac obično zamahuje rukama otvorenije i opuštenije nego žena i obično ima više ritma gore – dolje u svom koraku. (Young 1980: 32)" Također, bitno je navesti primjer fizičkih zadataka koji zahtijevaju snagu i mišićnu koordinaciju. Iako postoje stvarne fizičke razlike između muškaraca i žena u granici njihove fizičke snage, ipak se u velikom djelu svodi na to da svaki spol koristi svoje tijelo u drukčijim omjerima prilikom izvršavanja fizičkog rada (Young 1980). Žene imaju sklonost ne upuštati cijelo tijelo prilikom fizičkog zadatka na jednaki način kao što to rade muškarci:

"...u pokušaju da nešto podignu, žene češće od muškaraca ne uspijevaju se čvrsto ukočiti i natjerati da njihova bedra izdrže najveći udio težine. Umjesto toga, sklone su usredotočiti svoj napor na one dijelove tijela koji su neposredno povezani sa zadatkom - ruke i ramena - rijetko kada uopće donosimo snagu nogu zadatku.(Young 1980: 33)"

Ove primjere možemo povezati s velikim brojem sportskih aktivnosti. Kao što sam iz prethodnog mogla zaključiti žene imaju tendenciju da cijelo tijelo ne dovode u fluidno gibanje već se npr. u zamahu ili udaru gibanje fokusira u jednom dijelu tijela i time njezino tijelo ne dosegne željenu namjeru. Mnogim ženama u sportu teško je izaći iz prostora mašte van kojeg se mogu slobodno i fluidno kretati, prostor je često skučen. Tako npr. odbojkašice češće ostaju na jednom mjestu u toku igre od muškaraca, rjeđe skaču da bi uhvatile loptu i rijetko trče s namjerom da priđu lopti. Žene često čekaju i tek kasnije reagiraju na pristup umjesto da mu krenu u susret:

" Često reagiramo na kretanje lopte koja dolazi prema nama kao da ide na nas, a naš neposredni tjelesni impuls je da pobjegnemo, sagnemo se ili se na drugi način zaštitimo od njenog leta (Young 1980: 34)." Žene rjeđe nego muškarci namjerno usmjeravaju svoje kretanje u sportu. One često stidljivo prilaze fizičkom angažmanu radi manjka povjerenja u tijelo koje je sposobno dovesti do cilja. Drugi razlog stvaranja ove nesigurnosti leži u strahu od ozljeda koji je veći u žena nego kod muškaraca. Ovaj strah se razvija radi pogleda na žensko tijelo kao

na krhko. Umjesto da je fokus na onome što želimo učiniti kroz svoja tijela fokus prelazi na tijelo samo (Young 1980).

Ovi razlozi uzrokuju određeni osjećaj frustracije, nesposobnosti i manjka samosvijesti. Žene kao takve imaju veću sklonost da uvelike podcjenjuju svoju tjelesnu sposobnost dok muškarci češće pokazuju hrabrost nego pravu fizičku vještinu i koordinaciju. Često zbog preuranjenih zaključaka žene prihvaćaju zadatak kao pretežak i zbog toga se ne mogu do kraja dati u isti. Ulazeći u zadatak žene ne žele ispasti previše nespretno kao i ne prejako što doprinosi frustraciji kao i nespretnosti. Oslobođanjem od ove nesigurnosti i davanje cijele svoje snage pri određenom sportu ili fizičkoj aktivnosti može nas ostaviti iznenađenim i ponosnim što je naše tijelo sposobno postići (Young 1980) .

ŽENE U DIZANJU UTEGA (SPORTU) I KONSTRUKT ŽENSTVENOSTI

Sport je spoj više elemenata fizičke aktivnosti u kojima se ističe natjecateljski duh. On je iznimno raširen i bitan dio suvremene kulture pa je zato vrlo utjecajan u društvu¹². Feministički pogled na sport otvara prostor propitivanju ideje da je " središnja vrijednost u sportu njegovo konstruiranje oblika maskuliniteta koji uzdiže muško iskustvo iznad ženskog." (Kay i Jeanes, 2008: 131) Također, karakteristika sporta je otpornost na promjene naročito na poljima spolne i rodne nejednakosti. On je određeno mjesto u društvenoj zajednici u kojoj se i dalje glorificira muška dominacija i snaga: "Sve veća istaknutost žena u drugim područjima društva, kao u radništvu ostavlja sport kao jedno od posljednjih područja u javnoj domeni u kojima su sila i zastrašivanje kao i drugi konstrukti maskuliniteta prihvatljivi. Muškarci mogu koristiti arenu sporta da slave svoju snagu i superiornost bez propitivanja i kao takvi mogu ne biti voljni dopustiti da sport postane još jedno područje u kojem se žensko prisustvo smatra prihvatljivim." (Kay i Jeanes, 2008: 131)

U radu "Women, sport and gender inequity" autorice Tess Kay i Ruth Jeanes navode tri argumenta koji su nastali kroz povijest sporta kao preventivni razlozi participacije žena u istom:

- 1) Medicinski argument – žene su fiziološki nepodesne za sportsku aktivnost i ona bi im mogla štetiti
- 2) Estetski argument – žene koje se bave sportom su tjelesno neprivlačne

¹² šport. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 9. 2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59859>

3) Socijalni argument – kvalitete i ponašanja vezana uz sport su u suprotnosti sa "pravom" ženstvenošću

Zato se može zaključiti da je kroz povijest ženama formalnim ili neformalnim sredstvima bio branjen pristup sportskom iskustvu. Žene su iz sporta bile krajnje marginalizirane, a to možemo zaključiti iz stava utemeljitelja Olimpijskih igara, Pierra de Coubertina, koji je vjerovao da ženska funkcija u sportu nije da se same natječu već da aplaudiraju muškom natjecatelju (Kay i Jeanes, 2008: 132).

Danas je situacija drugačija i potpuno je normalno da se žene bave sportom. No, danas se tjelesna aktivnost raslojava na one aktivnosti koje su prikladnije za žene (npr. pilates, aerobik i joga) i one koje su prikladnije muškarcima (svi sportovi za koje je potrebna fizička snaga). Usto je bitno napomenuti da se "muški" sportovi smatraju pravim, a ženski se ne moraju nužno smatrati sportom već sredstvom uz pomoću kojeg će održati ili povećati kvalitete povezane uz pojam ženstvenosti. Zato se može zaključiti da je sport i dalje imanentno muška aktivnost (Kay i Jeanes, 2008: 132).

CILJEVI I ISTRAŽIVAČKA PITANJA

Cilj ovog preddiplomskog rada je razumijevanje i analiza stavova o pitanjima spola, ženstvenosti i dizačicama utega. Kroz polustrukturirani intervju koji sam provela glavni cilj mi je doznati je li percepcija ženstvenosti drukčija u dizačica/dizača utega od percepcije ženstvenosti dizačica utega kod ljudi koji se tim sportom ne bave. Želim doznati neka stereotipna razmišljanja o dizačicama utega i na kojim uvjerenjima se ona temelje. Zanima me razlika između muško – ženskog pogleda na ženstvenost i što uopće čini ženstvenost. Također, je li dizanje utega koje je društveno etiketirano kao "muški" sport isključivo muški ili ga se smatra jednako muškim i ženskim?

PITANJA IZ INTERVJUA

Istraživačka pitanja koje sam postavila u ovom intervjuu su:

1. Pratite li sport? Ako da, koji? Pratite li jednako muške kao i ženske sportove? Zašto?
2. Smatrate li bitnim da žene jednako sudjeluju u sportu kao i muškarci? Zašto? Što mislite o rodnoj ravnopravnosti u sportu?

3. Smatrate li sportašice ženstvenima? Je li fizički izgled primarna odlika ženstvenosti? Što još čini ili može činiti ženstvenost?
4. Uklapa li se u vašu sliku ženstvenosti slika/vizija dizačice utega? Zašto?
5. Mislite li da dizačice utega gube " klasičnu ženstvenost" radi sporta kojim se bave? Zašto?
6. Komentirajte/opišite kako dizanje utega može utjecati ili utječe na tjelesnu građu dizačica?
7. Je li fizički izgled osnova stvaranja stereotipa slike o dizačicama kao neženstvenima ili se radi o nekoj drugoj osobini?
8. Možete li navesti neke tipične stereotipe o dizačicama utega?
9. Što mislite percipiraju li dizačice dizanje utega kao pretežito " muški " sport ili ga smatraju jednako muškim koliko i ženskim? Zašto?

METODA ISTRAŽIVANJA – POLUSTRUKTURIRANI INTERVJU

Polustrukturirani intervju je intervju sastavljen od pitanja ili natuknica, a podrazumijeva dvosmjerni dijalog u kojem istraživač treba uspostaviti ravnotežu između fleksibilnosti i provedbe predviđenog plana ispitivanja. Tijekom razgovora dopušteno je odstupanje od pitanja/natuknica i to daje veliku slobodu ispitaniku da započinje nove teme i sl¹³.

METODOLOGIJA

Intervjui su provedeni tijekom mjeseca travnja i svibnja 2023. godine na uzorku od 10 ispitanika od kojih se petero aktivno bavi olimpijskim dizanjem utega, a petero ne. Njihova dob kretala se od 39 do 20 godina. Provedeno je deset polustrukturiranih dubinskih intervjuja. Svi ispitanici su dobrovoljno pristali na intervju. Pet je intervjuja provedeno uživo, a ostali su provedeni putem poziva ili aplikacije Zoom. Najduži intervju trajao je 23 minute i 48 sekundi, a najkraći 3 minute i 12 sekundi. Sve intervjuje provela je autorica završnog rada. Svi intervjui provedeni su jedan na jedan radi intimnih i osjetljivih tema. To je pojednostavilo komunikaciju i provođenje samog intervjuja. Autorica je prije intervjuja dala upute kako će se intervju provoditi. Svakom ispitaniku naglašeno je da će se intervju snimati uz pomoć diktafona na pametnom telefonu i biti korišten u svrhu pisanja završnog rada. Svaki je intervju anonimn.

¹³ Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, (2011.), Polustrukturirani intervju, Pristupljeno: 21.06.2023
<http://struna.ihjj.hr/naziv/polustrukturirani-intervju/25250/>

Nakon snimljenih intervjua audio snimke su transkribirane za svakog ispitanika. Audio snimke pohranjene su na odsjeku za kulturalne studije Filozofskog fakulteta Rijeka.

REZULTATI I RASPRAVA

KAKO DIZAČI I DIZAČICE PERCIPIRAJU ŽENSTVENOST?

DIZAČI

Iz intervjua provedenih sa dizačicama i dizačima mogu zaključiti da svi smatraju dizačice ženstvenima. Ipak, našla su se neka odstupanja kod muških ispitanika koja se razlikuju od ženskih ispitanica. Dok su žene čvrsto tvrdile da su sve dizačice kao i sve sportašice ženstvene, muški se dio ispitanika nije sasvim složio. Oni su tvrdili da su dizačice ženstvene, ali opet ne sve:

"Pa ja osobno sportašice smatram vrlo ženstvenima i kao takve me privlače, no naravno da nije svaka sportašica, ne samo nego općenito žene u istoj dozi ženstvena...u dizanju utega imamo prekrasne djevojke koje su ženstvene, a imamo žene za koje ne bi mogli reći isto. Jedna Lydia Valentin nikako ne može biti jednaka kao kineska dizačica od 150kg." (Anonimac 1) Također, treba uzeti u obzir da *Anonimac 1* napominje da nije svaka žena u istoj dozi ženstvena neovisno od sporta: *"Žena koja se prije ovog sporta, nije bila ženstvena neće biti ženstvena i obratno." (Anonimac 1).* Dakle, mogu zaključiti da je za njega samo određeni dio dizačica ženstven, tj. da postoji kriterij kojim ih svrstava u ženstvene ili neženstvene. Ekstremi u sportu, poput velike tjelesne težine ili vizualno natprosječne mišićne konstitucije, ne spadaju u kategoriju ženstvenosti za *Anonimca 1*. Znači, ženstvenost je za njega nešto što žena ima ili nema prije nego što se počela baviti sportom. Nije nešto što dolazi ili odlazi kada žena počinje trenirati dizanje utega već je to u njoj od prije.

Drugi dizač je rekao: *"Ženstvenost je samo to. Dokle god si prirodan, zdrav, a to je bavljenje sportom." (Anonimac 2),* ali dalje dodaje: *"Da, znači ja mislim da dizačice utega isto mogu biti ženstvene zato jer je sport takav da aaa ništa to što se one izgrađuju fizički ne utječe na negativan način bi ja rekao, to je sad subjektivno. Ono ženska može bit donekle i mišićava, ali može i dalje biti ženstvena. E sad da je pitanje možda onaj bodybuilding e tamo bi već rekao da se gubi malo dio ženstvenosti jer tamo se jako ističu mišići, ali u dizanju utega to ipak nije primarni cilj i onda ne dolazi do te, tu se ne prelazi ta granica. Tako da za dizačice utega one mogu biti ženstvene." (Anonimac 2).* Također, dalje u intervjuu je dodao: *"Kao što sam rekao nije to bodybuilding nekakav pa u bodybuildingu moš recimo ić u te granice gdje uništavaš*

tijelo pa se gubi ta ženstvenost. Ne znam." (Anonimac 2). Vidljive su sličnosti u odgovorima ove dvojice ispitanika. Obojica su se složili da su dizačice ženstvene, ali do jedne granice koja kad se prijeđe, kao u bodybuildingu, ženstvenost dolazi u pitanje. Iz odgovora Anonimca 1 i Anonimca 2 zaključujem da veliki postotak vidljive mišićne mase za njih nije ženstven.

DIZAČICE

Kao što sam već navela, odgovori na temu ženstvenosti mojih ženskih ispitanica koje dižu utege bili su relativno slični. Sve su se složile da je ženstvenost kulturološki uvjetovan pojam koji je jako teško definirati. Smatraju sportašice i dizačice ženstvenima, čak tvrde da se kroz sport ženstvenost naglašava. Također, sve su navele važnost subjektivnog dojma u pitanju ženstvenosti.

Prva je rekla: *" Haa ženstvenost hhhh to je jako jedan relativan pojam. Dali ja osobno smatram sportašice ženstvenima? Da. Hahah Zašto? Pa ne znam mislim da je i snaga i agilnost i postizanje nekog maksimuma u tome jednako ženstveno kao i ne znam bivanje jako nježnom ili što već upada u konstrukt ženstvenosti u društvu. Po meni da sportašice su ženstvene." (Anonimka 1), dalje dodaje: " U sportu bilo kojem sportu bilo to dizanje utega ili nešto drugo mi idemo razvijati određene fizičke sposobnosti do nekog svog maksimuma ili ne mora biti maksimum samo idemo to održavati ili poboljšavati. Znači neko fizičko zdravlje i spremu. Zašto ne bi bilo ženstveno kad nam je to ionako dano je li tijelo nam je dalo da koristimo to tijelo i ono se mora fizički gibati na neki način da bi bili zdravi. Po tome ako smo zdravi i ako dobro funkcioniramo, a to je neka vizija sporta, nećemo sad ulaziti u profesionalni sport, ovaj onda to mora biti apsolutno i ženstveno ako se žena time bavi zašto ne bi bilo ženstveno? Imam osjećaj da jako zbrkano pričam haha" (Anonimka 1).*

Druga dizačica je rekla: *" Pa ja prvo mislim da je ženstvenost dosta subjektivan pojam i nešto što je meni ženstveno ne mora, ne znam, bit mojoj mami ženstveno. Tako da da, ja smatram sportašice jako ženstvenima zato što, kažem, eto npr. meni osobno su široka ramena i velika leđa ženstveni. Mojoj mami to nikako nije ženstveno i sad mislim da je to dosta kažem subjektivna varijabla i da jednostavno ženstvenost kao i ljepota npr. mi ne možemo stavljati neke stereotipe aaa ono kao npr. neke simbole ženstvenosti da to sad mora biti točno određena građa, točna određena ponašanja, način hodanja ili držanje. Ja mislim da su to jednostavno kulturno definirane neke ustaljele, stereotipi koji se trebaju promijeniti jer kažem. To je na svakome da definira. A jeli fizički izgled primarna odlika ženstvenosti? Pa mislim da taj pojam ženstvenosti mislim po mom mišljenju tako ga ja shvaćam se odnosi na cijelo nekakvo znači*

fizički izgled i ponašanje i znači sve nešto s čime bi trebala "odašiljat" kao žena. I kažem to je nekako kulturno uvjetovano pogotovo sad to kažem stari ljudi će pričat da su žene nježne, ne znam, onda recimo imaju manje kao manje korake što fizičkoj građi su onako aaa imaju šire bokove, struk, uska ramena. Tako nešto. Ne znam recimo govore tiše. Ili sad, bubam, ali ja mislim kažem da uopće to ne mora biti tako i da smo svi mi ljudi različiti svaka osoba je za sebe i to je odgovor na ovo drugo pitanje. Ženstvenost zapravo čini što god osoba znači žena misli da je čini onim tko je tj. žensko mislim žena se može baviti sportom i još uvijek se može srediti i ne znam našminkati. Sve ono što je tipično da žene rade tako da da. Mislim da je to to." (Anonimka 2).

Za razliku od muškog dijela ispitanika žene ne smatraju da povećana tjelesna težina ili vizualno natprosječna mišićna konstitucija mogu utjecati na ženstvenost žene. Ističu subjektivnost svakog/svake od nas u pogledu na ženstvenost. Ispitanice dizačice utega smatraju sportašice ženstvenima, ali obje navode da su svjesne kako je to samo njihova osobna preferencija. Dotiču se društvenih konstrukata koji su nam usađeni od malena, a zbog kojih često postoje predrasude o ženama u sportu i njihovom uklapanju u pojam ženstvenosti.

Treća, također, kaže: *"Aaaa aaa dapače mislim da aaa sport ko sport još više naglašava ženstvenost zato što ono što mislim da je ženstvenost to je ona aaaa ono što imaju žene to je intuicija npr. vođene su intuicijom, jako su uporne. Znači slušaju svoje srce aaa mogu tu strast prenest, a to je jako bitno u sportu. Muški ne mogu toliku strast pokazat koliko žene mogu. Tako da mislim da sport ko sport jako izažava zapravo ženstvenost. Može to i ići u nekom drugom smjeru, ali sad to sve ovisi o jako puno faktora." (Anonimka 3).*

Izrazito zanimljiv bio je odgovor Anonimke 3 koja smatra da sport naglašava ženinu ženstvenost. To je povezala sa slušanjem svoga srca i prenošenjem strasti u ono što žena radi tj. u ovom slučaju dizanje utega. U svome istraživanju Duff, Hong i Royce (1999) dolaze do sličnih zaključaka. Usporedili su grupe muškaraca i žena sportašica koje vježbaju s utezima i otkrili da su sportašice predanije svojem režimu treniranja od muškaraca.

Ipak, Anonimka 3 kasnije navodi da dizačice gube "klasičnu ženstvenost": *"Dobro. Klasičnu ženstvenost u potpunosti gube hhh zato što mislim iako opet ta se slika mijenja. Ja ne mogu, mislim ja se družim dosta s ljudima koji zapravo podržavaju ono što ja radim. Pa nisam skroz totalno u priči šta znači to "klasično". Iako razumijem i vidim po Instagramu, ali ima dosta ljudi koji ono mislim znaš i sama kako to ide. Gledaju te, mislim općenito kad dođeš na plažu. Vidiš, znači izdvajaš se uvijek i široka ramena i ogromne noge i zezaju te svi ljudi oko*

kao da ćeš nekog razbit. Mislim to je sve smiješno tako da definitivno nekakvu klasičnu odnosno stereotipnu ženstvenost gube. A s druge strane mislim da upravo pokažu da ženstvenost može biti izražena na više nekakvih načina. Da je samo pitanje kako ti to želiš izraziti, ali to je sada ono što sam pričala prije. Nije ubiti izgled odlika ženstvenosti tako da čak mislim da one još i više pokažu ono što žensko je nego samo ona koja izgleda kao žensko. Nego pokažu karakter koji samo žene mogu pokazati i čak puno više nego muškarci. Ja sam mišljenja da je žena na svijetu naj znači bez žene ne bi moglo ništa opstat. Ok ne bi moglo ni bez muškarca da se razumijemo jer nema produktivnosti reproduktivnosti, ali realno ako ćemo i kroz povijest gledati i tako dalje mislim da je žena ta koja aaa je i inicijativna u većini slučajeva iii znači rađa dijete i brine se o djetetu. Može i posao i kuću i sve držat na okupu." (Anonimka 3). Tvrdi da, iako se " klasična ženstvenost" gubi, ona može biti izražena na druge načine. Za nju primarna odlika ženstvenosti nije fizički izgled, iako jedna od odlika ženstvenosti jest i fizički izgled, ali pokazivanjem drugih osobina ta se ženstvenost pojačava, oblikuje. Karakter, strast i upornost njoj su samo neke od primarnih odlika ženstvenosti. Te odlike moraju biti prisutne kod dizačica da bi uopće mogle sudjelovati u takvom sportu. Kad se sve to skupa spoji, po njezinom mišljenju, žena je izrazito ženstvena.

S obzirom na to da su predstavljene ispitanice aktivne dizačice utega, predstavljeni odgovori donekle ne iznenađuju. Ispitanice su upoznate sa sportom i načinom na koji on oblikuje tijelo i um. Također, svjesne su da fizički spremno žensko tijelo nije svačija osobna preferenca, ali njihova jest. Prihvaćaju subjektivnost tog mišljenja i naglašavaju teškoću nošenja s nekim društvenim konstruktima koji drukčije uče. One vide žene dizačice kao moćne i osnažujuće. Razumijevajući kontekst ispitanica sasvim je jasno da su u svoju sliku ženstvenosti kao glavni motiv stavile ženu u sportu.

MUŠKARCI

Na pitanja o ženstvenosti moji muški ispitanici koji se ne bave aktivno sportom odgovorili su različitim odgovorima. Obojica smatraju sportašice ženstvenima, ali kada je došla riječ o dizačicama utega odgovori su bili podijeljeni.

Na peto pitanje *Anonimac 3* odgovara: " *Da mislim, zato što se razvijaju neke grupe mišića kao ramena, noge koje kao neki oblik ženstvenosti opet je malo drugačija od toga. Ovo je ipak malo oblik malo siroviji, onako malo, više prema muškom baca, je tako? Malo onako ramena trokutasta i tako, jako noge, šta ne?*" (*Anonimac 3*)

Dakle, iako je na početku izjavio da smatra sportašice ženstvenima:

"...Da, smatram sportašice ženstvenima. Iii jeli fizički izgled primarna oblika ženstvenosti.

Ja: odlika.

On: ne nije, definitivno. Nije niti, ono, nije uopće... " (Anonimac 3),

kasnije se kroz intervju dalo se zaključiti da ne smatra baš sve sportašice ženstvenima. Opisuje fizički izgled dizačica kao "sirov" i kao da "baca prema muškom". Time mogu zaključiti da u njegovu sliku ženstvenosti definitivno ne ulaze dizačice. *Anonimac 3* isključuje određeni tjelesni oblik kao ženstven, iako osoba po svim drugim "kriterijima" može biti ženstvena. Odgovori *Anonimca 3* zanimljivi su stoga što mogu predstavljati osnovu za sljedeće istraživanje koje bi ispitalo je li tako da i u oku opće populacije koja nije pobliže upoznata sa sportom olimpijskog dizanja utega dizačice ulaze u kategoriju neženstvenih žena. Posebno ako se uzme u obzir kada je riječ o odbojci ili gimnastici, *Anonimac 3* se slaže da sportašice izgledaju ženstveno, ali kada je riječ o dizanju utega ne. U prije navedenom radu "Women, sport and gender inequity" autorice navode da žene danas najviše sudjeluju u sportovima koji su u skladu s konvencionalnim predodžbama o ženstvenosti. Područja u sportu u kojima se žene najviše uključuju su ona koja najočiglednije izravno utječu postizanju idealizirane slike ženskog tijela. Sportašice koje su iznadprosječno mišićave i ne koriste svoja tijela unutar standardnih granica konvencionalne ženstvenosti suočavaju se s brojnim kritikama i insinuacijama o defeminizaciji (Kay i Jeanes, 2008: 131).

Moj drugi ispitanik na pitanja o ženstvenosti i sportašicama odgovara sljedeće: *"Aaa smatram da su žene sportašice itekako ženstvene i mislim da fizički izgled ne bi trebao biti primarna odlika ženstvenosti, ali nažalost je."* (Anonimac 4). O tome uklapaju li se dizačice utega u njegovu sliku ženstvenosti govori ovo: *"Aaam pa smatram da ulazi, da se uklapa. Aaa jer smatram da žene koje dižu utege isto tako mogu biti ženstvene isto kao i žene koje ne dižu utege. Aaam to je to."* (Anonimca 4), a o tome gube li klasičnu ženstvenost kaže sljedeće: *"Amm na neki način i da. Upravo radi promjene izgleda njihovog tijela. Izraženiji su mišići pa aaa možda što se tiče izgleda su drugačije nego žene koje se uklapaju u "normalne gabarite" žena današnjice. Pa upravo radi te izražene mišićnosti i muskulature da."* (Anonimac 4). Iako navodi da dizačice gube "klasičnu ženstvenost" moj ispitanik nije to stavio u negativnu konotaciju kao Anonimac 3. Stoga mogu zaključiti da gubitak "klasične ženstvenosti" u njegovom pogledu nije nešto loše već nešto što je kulturološki postavljeno. Iz njegovih odgovora zaključujem da mu fizički izgled nije primarna odlika ženstvenosti ali, smatra da ostalima jest. Anonimac 4 tvrdi da dizačice mogu biti jednako ženstvene kao i djevojke koje se tim sportom ne bave, jer iz njegovog kuta gledišta to nije glavni kriterij po kojem se mjeri ženstvenost. Na pitanje što još može činiti ženstvenost on odgovara: *"A žene može činiti ženstvenima njihova osobnost, njihova gestikulacija, pokreti tijela, stil odijevanja, načini ulaganja u sebe što se tiče frizura, noktiju i slično."* (Anonimac 4). Dakle, za njega je ženstvenost cijeli skup osobina i navika koje žena mora imati da bi se mogla smatrati ženstvenom.

ŽENE

Prvu razliku koju primjećujem između intervjua dizačica i djevojka koje se tim sportom ne bave je razgovorljivost tijekom cijelog intervjua. Dizačice su bile mnogo više zainteresirane za intervju od svih ostalih ispitanika. Na njima se vidjelo da im je tema izuzetno zanimljiva i bliska. Dok djevojke koje nisu u sportu najmanje su toga podijelile. Njihovi odgovori bili su najkraći i pružale su najmanje objašnjenja na pitanja. Vjerujem da je tome tako radi općeg neznanja i nezainteresiranosti za ovaj sport. Na pitanje kako one percipiraju ženstvenost moje ispitanice odgovarale su relativno slično. Prva ispitanica ovo kaže na pitanje vezano o ženstvenosti i sportu:

"Da, tu se razlikuje, ovisi o kojim sportovima pričamo. Ne znam balet ili tako naravno da izgledaju ženstveno, ali isto tako dizanje utega ili nogomet s čim se žene bave da, mislim da i dalje imaju lijepo oblikovanu figuru i izgledaju lijepo. Fizički izgled nije primarna odlika

ženstvenosti, ne tu su osobine i karakteristike. Kako se osoba ponaša da. Nema to veze sa izgledom. Može osoba bit prekrasno građena imat lijepo tijelo, ali opet ako se ne ponaša u skladu sa tim ako je neprimjerena i nepristojna ili nešto tako to nije ok. Činiti ženstvenost još može neka briga o sebi ovoga koliko je ženi stalo do same sebe. Ne samo do fizičkog izgleda nego i do mentalnog brinut se o sebi." (Anonimka 4).

Iz ovog odgovora vidim podvojena mišljenja *Anonimke 4*. Na početku tvrdi da ženstvenost ovisi o sportu kojim se žena bavi, te da ženstvenost nije prisutna u svim sportovima. Kasnije navodi da fizički izgled nije primarna odlika ženstvenosti, a što je donekle u kontradikciji s prethodno rečenim. Kako dalje kaže, žena da bi bila ženstvena mora imati određene karakteristike ženstvenosti koje nisu nužno fizičke. Ipak, ambivalentan stav *Anonimke 4* uočava se dalje u odgovoru o klasičnoj ženstvenosti i dizačicama utega:

"Ammm što sam htjela reć. Sad sam otvorenija prema tome jer sam shvatila da je zapravo to dizanje utega možeš se baviti time i ne mora značit da će ti odmah narast mišići do ne znam koje granice i da ćeš izgledati kao muškarac. To sam ti reguliraš i određuješ i možeš utjecati na to ovoga tako da mislim da apsolutno ne gube klasičnu ženstvenost." (Anonimka 4). Kroz ovaj nastavak odgovora mogu lakše zaključiti da za *Anonimku 4* vidljivo pojačana mišićna definicija nije ženstvena. Ona smatra da je potrebno reguliranje mišićne mase kako ne bi prešlo granicu. Dakle, sve što je van gabarita klasične ženstvenosti za nju nije ženstveno. Teško je utvrditi koje su to granice i gdje završavaju.

U sportu se od sportašica često očekuje hegemonijska ženstvenost i udaljenost od ponašanja koja se smatraju muževnim. Hegemonijska ženstvenost podrazumijeva ideal ženskog tijela kao mršavog i toniranog. Za sportašicu je idealno tonirano tijelo, ali ne pretjerano jer onda može asociirati na muževno. Od njih se očekuje da su snažne i moćne do granice koja ne prelazi hegemonijsku ženstvenost. U takvim okolnostima sportašicama je teško boriti se s kontradikcijom želje da budu jake i uspješne, dok ostaju u gabaritima "normalne" muskulature. Tako razvijanje mišića za sportašice može stvarati određeni paradoks u kojem se zategnuto tijelo gleda kao ideal dok veliki mišići i natprosječna snaga simboliziraju muževnost (Krane et al. 2004). Odgovor moje druge ispitanice bio je kratak i slabo informativan:

"Pa smatram da su sportašice ženstvene, fizički izgled nije primarna odlika ženstvenosti. Ženstvenost može činiti karakter." (Anonimka 5). U nastavku o dizačicama i gubljenju klasične ženstvenosti kaže sljedeće: *" Pa mislim da ne jer je to samo sport kojim se bave. To ih ne karakterizira kao osobe." (Anonimka 5).* Iz drugog dijela odgovora vidim da je za *Anonimku 5*

ženstvenost nešto što ne određuje sport kojim se žena bavi. Za nju to su druge karakteristike koje žena ima ili nema. Zadnja ispitanica o sportašicama i ženstvenosti govori:

" Pa smatram sportašice ženstvenima. Da li je fizički izgled primarna odlika ženstvenosti? Pa na prvu je fizički izgled primarna odlika ženstvenosti, a što još čini ili može činiti ženstvenost? Ne znam, ponašanje, kako neko priča, odnos s drugim ljudima, gdje se krećeš hhh." (Anonimka 6). Njezin odgovor mogu povezati s odgovorom Anonimke 4. Iako ona sama nije priznala da je fizički izgled primarna odlika ženstvenosti iz njezinog odgovora mogu to zaključiti. Dakle, dvije od tri ispitanice koje se ne bave olimpijskim dizanjem utega smatraju fizički izgled jednom od primarnih odlika ženstvenosti. Dalje, Anonimka 6 dijeli svoje iskustvo s jednog dizačkog natjecanja i time potkrepljuje zašto ona na dizačice gleda kao na ženstvene i zašto misli da opća populacija na njih gleda kao na neženstvene:

" Pa mislim da da, zato što se kao bave " muškim sportom" i onda se na to ne gleda tako ženstveno, al opet to gledaju ljudi kužiš. Ja da nisam nikad bubam došla na (...natjecanje olimpijskog dizanja utega...) i vas tamo vidila to bi isto mislila, ali kao trenutno to ne mislim, ali mislim da je to općenito mišljenje. Jer je to muški sport. Nije to muški sport, naravno, ali se većinom bave muški, a i kao dizanje utega se uvijek svrstava za muške. (Anonimka 6). Ovim odgovorom ispitanica povlači pitanje percepcije i/ili stereotipa izgleda dizačica među općom populacijom. Navodi kako bi i ona sama, da nije imala iskustvo gledanja natjecanja, smatrala dizačice neženstvenima. No, gledanje natjecanja joj je promijenilo mišljenje. Znači li to da se određeni stereotipi o dizačicama razvijaju na temelju ljudskog neznanja? Koji su to stereotipi i zašto oni ruše sliku ženstvenosti kod dizačica utega? Više ću analizirati u sljedećem poglavlju.

STEREOTIPI

Glavne žrtve stereotipnih razmišljanja, predrasuda ili diskriminacije razne su manjinske skupine koje se određenim osobinama razlikuju od većinske grupe. Stereotipi se mogu okarakterizirati kao "male slike u našim glavama" (Lippmann 1922.). "Stereotip je generalizacija o grupi ljudi, pri čemu se istovjetne osobine pripisuju svim članovima te grupe (Bojanić, Miloš, 2019: 173)." Dakle, to je podložnost razmišljanju da su svi članovi određene grupe isti neovisno od realnih varijacija u njihovim osobinama. Oni se baziraju na kognitivnim komponentama našeg mišljenja, tj. na našim osobnim mišljenjima i vjerovanjima o nekoj grupi.

Stereotipe uzrokuje više faktora. Razna istraživanja ističu četiri najvažnija čimbenika koja utječu na razvoj negativnih stavova: osobine ličnosti, grupni konflikt, socijalna kategorizacija i socijalni identitet. Ovi faktori djeluju na različite načine u raznim uvjetima. Postoje tri uspješna modela pomoću kojih se stereotipne misli mogu smanjiti: model knjigovodstva, model obrata i model podtipova. Također, prihvaćena hipoteza za smanjenje stereotipa je hipoteza međugrupnog kontakta. Ona se temelji na uvjerenju da su stereotipi izazvani nepoznavanjem vanjske grupe i isti se mogu smanjiti kontaktom većinskih i manjinskih grupa (Bojanić, Miloš, 2019).

DIZAČI/DIZAČICE

Na temu stereotipa troje ispitanika prvenstveno je navelo da se ljudi koriste stereotipima iz neznanja. *Anonimka 2* o tome kaže sljedeće:

"...ne mora te netko ni fizički vidjeti, al čim ti kažeš da ti treniraš dizanje utega to je odmah nekakva asocijacija na muški sport i mislim da to odmah stvara ljudima sliku da su, da je ta žena/cura sa kojom razgovaraš kao "malo više divlja, gruba, nije nježna". Mislim ja sam npr. eto imala situaciju još prije na jednom od mojih nekoliko pokušaja odnosno padova vozačkog ispita još tamo pri početku kad sam mislila da ću i proć. Ovaj sam bila sad na polaganju sa jednom curom, ona je polagala posle mene, bile smo u istom autu i sad ja sam tad još bila onak dosta mršava tek sam počela trenirati i sad ono nešto smo pričale ja sam rekla da se time bavim i onda me ona pogledala i rekla: "Nikad ne bi rekla za tebe ti si cijela sitna kao nikad ne bi rekla da se s tim baviš.". I onda si meni samo onak prošla kroz glavu je ja znam da sam ja sad sitna, ali onda su mi prošle kroz glavu sve one cure u manjim kategorijama tipa 47, 49kg koje su u tako sitnim kategorijama i bave se tako neženstvenim sportom. One su stvarno sitne i male i nikad ne bi na njima rekao da su one, one nisu građene kao cure u većim kategorijama, ali sam taj čin što one dižu utege odmah asociira na ono nekakvu grublju, neženstvenu stranu. Tako da mislim da puno ljudi ni nema predodžbu što weightlifting mislim je zato što ne razumiju fiziku iza naših pokreta koji su opet različiti nego kažem npr. powerlifting ili bodybuilding i jednostavno ne shvaćaju da mi ne vučemo utege na čistu silu i da tu postoji ono cijeli raspon onako brzina sve tehnika, sve to što utječe i da to nije ono samo grubo čupanje kao strongman nego da je to zapravo jako profinjen sport i ono delikatan i tehnički kao ono bilo koja druga takva kompleksna vještina. Ili mislim treba snage al mislim da ljudi previše isto weightlifting povezuju sa ono guraj sa svime što imaš ko da dižeš balvane. Tako da mislim da to isto igra ulogu. Što ljudi zapravo ne razumiju taj sport u potpunosti.

Možda bi onda čak i manje, manje smatrali žene manje ženstvenima kad bi znali točno na čemu se sport sve bazira da to nije samo ono tegljenje. Također, Anonimka 1 kaže slično:

"Pa ja čak ne bi rekla da je fizički izgled osnova stvaranja stereotipa odnosno slike o dizačicama kao neženstvenima zato jer puno njih odbije samo otić pogledat taj sport odnosno dizačice u tom sportu jer misle da će naić na neke neženstvene polu muške osobe koje tamo bacaju te utege po sebi i ne znam kuda više haha više imam osjećaj ono ne znam valjda ljudi zamišljaju da one moraju bit takve da bi mogle taj sport uopće trenirat haha A zapravo uopće nije istina, zapravo postoje težinske kat od 49kg pa na gore i većina njih su vrhunski izgrađene atlete sa ono valjda 2g sala u sebi i predivno izgledaju cure. Ono po meni ženstveno da ne može biti ženstvenije, manekenke." dalje dodaje: "Očekuju medvjeda kad dođu na natjecanje znaš ono medvjed koji diže te utege i nema šanse. To su neki ja bi rekla, a ne znam iz neznanja o tom sportu jer ne znaju šta se događa stvaraju neke konstrukte u glavi kako to izgleda i onda iz tog razloga kažu nene šta ću ja gledat dizačice pa one su sve muškobanjaste. Što uopće nije istina. To znamo iz prve ruke." (Anonimka 1)

Na pitanje je li fizički izgled osnova stvaranja slike o dizačicama kao neženstvenima jedna od mojih ispitanica odgovorila je sljedeće:

"Pa da mislim da se najviše ovaj svi referiraju na taj fizički izgled. Jer drugo ni nemaju jel. Mislim to su sve dosta čvrste osobe kojima ne možeš niš prigovoriti nego im samo reć "aaa vidi kolka si". Tako da mislim da je." (Anonimka 3). Dalje, Anonimka 3 dodaje neke od stereotipa kojima je svjedočila: "Pa što se tiče fizičkog izgleda bude ono joj imaš prevelika ramena, ne znam, široka su ti leđa, aaa, šta još bude, ne znam, previše treniraš, previše kila dižeš, bit češ ko muško, nikad nećeš nać dečka hhh i tako dalje hahaha" (Anonimka 3). Jedan od mojih ispitanika govori sljedeće o stereotipima i mitovima:

"Pa evo, nabildana, muškobanjasta, jaka, ali opet bi htio reći da kako nije to problem kod njih, nego kako je muška populacija neutrenirana, pa postoje muškarci sa promjerom ruke u bicepsu 30cm što je krajnje zabrinjavajuće. To onda takvi neutrenirani ljudi koji nikad nisu ušli u teretanu kreću sa mitovima i stereotipima umjesto da se oni pokrenu." (Anonimac 1). Kroz ove odgovore mogu zaključiti da troje mojih ispitanika koji se redovito bave dizanjem utega misle da većina stereotipa potiče iz ljudskog neznanja.

Samo je jedan od mojih muških ispitanika izjavio da ne zna navesti niti jedan stereotip. Razlog je to što je u dizanju utega sam i radi toga nikada nije imao prilike čuti ili stvoriti određeni stereotip prema dizačicama. Jedino što je naveo je sljedeće:

" Pa zato i kažem možda bi se tad i sjetio neki kao stereotipa. Ovako sad kako sam u sportu ne bi znao ni reć dali postoji kakav stereotip. Stvarno ne znam ništa šta se govori općenito o njima da je nešto evo ti si npr. brkove rekla. Jedino to možda stereotip muškobanjasta jer to će najviše ljudi pomislit. Da je grubijan nekakav i to, a nije ustvari inače." (Anonimac 2).

NEDIZAČI/ NEDIZAČICE

Svi moji ispitanici koji ne treniraju dizanje utega na pitanje: Je li fizički izgled osnova stvaranja stereotipa slike o dizačicama kao neženstvenima ili se radi o nekoj drugoj osobini? odgovorili su potvrdno. Svi misle da je fizički izgled osnova stvaranja stereotipa o dizačicama kao neženstvenima.

Od ostalih stereotipa moji ispitanici su naveli sljedeće:

"To da nisu tipa ženstvene. Da ovogaaa da će razvit neke ogromne mišiće na sebi ovogaa da prvenstveno to da nisu ženstvene da." (Anonimka 4)

"Aaaa pa da su mrcine, da su jake, da one ne mogu naći muškarce zbog svog fizičkog izgleda." (Anonimka 5)

"Pa da izgledaju ono, da imaju 130 kila haha mišića na sebi..... Postanu ono nabijene, mišićave. To je to." (Anonimka 6)

"Da imaju brkove, dlake na prsima, duge nokte na nogama i velike mišiće. Ne ono, da su kao muškobanjaste to dada valjda imaju velike noge i velike ruke i jaka ramena da mogu dignut veliku težinu iznad glave. To bi bio neki stereotip." (Anonimac 3)

"Aaa pa to da su dosta muškobanjaste. Da imaju poprilično muških karakteristika. Često ih se može nazivati gay osobama upravo radi njihove izražene muskulature i izgleda tijela i to je to zapravo." (Anonimac 4)

Obično predrasude s kojima se dizačice susreću uglavnom se zasnivaju na njihovom fizičkom izgledu te je to jedan od najčešćih rodnih stereotipa usmjerenih prema dizačicama. Usprkos sve većem prihvaćanju sudjelovanja žena u sportu, dizačice utega i dalje se suočavaju s generaliziranjem i neodobravanjem van vlastitog sportskog okruženja. Rast mišića (najviše u ramenima, leđima, i kvadricepsima) je nezaobilazan nusprodukt među ženama dizačicama

utega. Njihov tjelesni izgled i fizička spremnost redovito dovode u pitanje općeprihvaćen pristup ženskom tijelu kao lijepom, nježnom i gracioznom. One su snažne i lijepe, ali njihov fizički izgled je u društvu doveden u pitanje. Zbog toga velika količina žena strahuje od onoga što se u literaturi naziva "zabrinutost za mišićnu masu" (Wojtowiczi von Ranson, 2006). U svom članku iz 2004., "Artificial Ef-femination: Female Bodybuilding and Gender Disruption, Morton-Brown piše o bodybuilderima" pišu da hipermuskularna muška tijela ostaju društveno prihvatljiva iako ga individualni ukus možda ne smatra estetski ugodnim. Dok za žene u bodybuildingu vrijedi obrnuto – njihova tijela su društveno neprihvatljiva čak i kada pojedinci misle obrnuto (MacShane,2014).

PERCEPCIJA DIZANJA UTEGA KAO "MUŠKOG" SPORTA?

Zadnje pitanje koje sam postavila svojim ispitanicima ticalo se stavova o dizanju utega kao muškom ili ženskom sportu: "Što mislite percipiraju li dizačice dizanje utega kao pretežito "muški" sport ili ga smatraju jednako muškim koliko i ženskim? Zašto?". Odgovori mojih ispitanika bili su iznenađujući. Većina njih misli da dizačice gledaju na dizanje utega kao na potpuno ravnopravan sport. Čak njih osmoro složilo se s time, dok samo dvoje misli da ga smatraju muškim sportom.

"Smatram da ga smatraju podjednako muškim koliko i ženskim sportom. Pogotovo u našoj zemlji di je dizanje utega za žene u velikom porastu i neka bude tako (Anonimac 1)."

"Aaa smatram da zapravo žene koje dižu utege se smatraju jednako ravnopravnim kao i muškarci. Pa smatram da gleda na to isto kao i na kao da bi trebalo biti ravnopravno. Da bi trebao biti ženski sport isto kao i muški (Anonimac 4)."

"Smatraju ga jednako muškim kao i ženskim definitivno. Mislim da nikad nisam upoznala niti jednu dizačicu koja je ono na taj način gledala ili sebe smatrala neženstvenom ili nečim zbog dizanja utega i čak mislim da dizačice su onako tj. bar sad mi se čini da s kim god da više pričam aa želi što više uključiti žena u taj sport i podići svjesnost i zapravo je svima jako lijepo vidjeti što su sve više žena i počinje se baviti tim sportom...(Anonimka 2)"

"Aaaa mislim da je nama to totalno podjednako. Zašto. Pa zato što sam ja dizačica i družim se sa dizačicama hhh vjerojatno drugi misle drugačije, ali nama je to skroz normalno. Čak možda i više...(Anonimka 3)"

Ovaj omjer pozitivnih odgovora može mi služiti kao mali pokazatelj da ,iako polako, žene postaju sve više prihvaćene u dizanje utega. Dizačice dizanje utega u potpunosti smatraju kako muškim tako i ženskim. Uključivanjem žena i promicanjem ovog sporta koji je prvenstveno etiketiran kao muški mogu se smanjiti stereotipi i predrasude jer kako sam do sada mogla zaključiti oni se većinom stvaraju iz neznanja.

ZAKLJUČAK

U ovom završnom radu analizirala sam intervjuje grupe od pet dizača/dizačica utega i grupe od petero ljudi koji se ne bave istim. Cilj mi je bio doznati njihove poglede na ženstvenost, njihovo mišljenje što uopće čini ženstvenost, razliku između muško – ženskog pogleda na ženstvenost i saznati neka stereotipna razmišljanja o dizačicama utega.

Dizači su se složili da dizačice utega jesu ženstvene uz određene kriterije. Tako npr. vizualno izraženija mišićna konstitucija ili prekomjerna tjelesna težina za njih nisu ženstveni. Također, naveli su da se ženstvenost ne stječe bavljenjem sportom već žena nju ima ili nema neovisno od sporta kojim se bavi. Dizačice utega sve smatraju sportašice ženstvenima. Pritom su isticale subjektivni dojam i osobne preference što je bilo i očekivano.

Nedizači i nedizačice imali su različita razmišljanja o ženstvenosti i dizačicama utega. Neki su tvrdili da dizačice nisu ženstvene zbog tjelesnih promjena koje su uzrokovane učestalim treniranjem. Drugi su pak rekli da za njih dizačice jesu ženstvene, ali da takav fizički izgled nije opće prihvaćen u društvu. Jedna je ispitanica navela da su za nju dizačice ženstvene dok ne pređu granicu prevelikih mišića.

Svi su ispitanici znali navesti barem jedan stereotip o dizačicama utega. "Nabijene, mišićave, muškobanjaste, pune muških karakteristika..." neke su od često istaknutih. Oni se najčešće zasnivaju na fizičkom izgledu i to je jedan od najučestalijih rodni stereotipa usmjeren prema dizačicama utega.

Ovo istraživanje moglo bi se produbiti većim brojem ispitanika kada bi nas zanimalo mišljenje opće populacije na ovu temu. Proširivanjem analize mogla bi se dobiti bolja i uvjerljivija slika

o stvarnom pogledu na ženstvenost i dizačice utega. Također, daljnjim istraživanjem bilo bi zanimljivo doznati proizlaze li stereotipna razmišljanja iz neznanja ili nečeg drugog.

Potencijalni problem ovog istraživanja je bila slaba razgovorljivost ljudi koji nisu upoznati sa sportom olimpijskog dizanja utega. Od istih čula sam samo temeljne informacije, dok su dizačice i dizači bili izuzetno zainteresirani i involvirani u ovu temu. Njihovi odgovori pružili su mi puno bolju sliku o temi od odgovora nedizača i nedizačica.

Zaključno, ovo je istraživanje produbilo moje razumijevanje odnosa ženstvenosti i dizačica utega. Ženstvenost je pojam koji je izuzetno teško definirati. Stavlja nas u kutije i tjera da razmišljamo na određeni način. Kao što Young (1980: 44) kaže ženstvenost tjera ženu u zatvoreni prostor djelovanja i koči joj pokret od punog fizičkog kapaciteta. Tijelo koje se trudi uskladiti sa stereotipnom ženstvenosti teško može koristiti svoj puni kapacitet i potencijal. Dizačice utega u ovom radu služe kao prikaz prirodnog i snažnog ženskog tijela koje postiže svoj pun potencijal. U tome nema ništa ne prirodno ili neženstveno.

LITERATURA

Bojanić, Sanja ; Miloš, Brigita Uvod u studije roda: od teorije do angažmana. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci 2019. (udžbenik)

Duff, R.W., Hong, L.K., & Royce, W.S. (1999). Gender comparisons in weight training for collegiate sports. *Gender Issues*, 17(4), 74-85.

Cooky, Cheryl, Messner, Michael A. i Hextrum, Robin H. (2013) Women Play Sport, But Not on TV: A Longitudinal Study of Televised News Media. *Communication & Sport* 1(3), 203-230.

Gilroy, S. , (1997), "Working on the body: Links between physical activity and social power", in Clarke, G. and Humberstone, B. (eds), *Researching Women and Sport* (pp. 96–112). Houndmills, Hampshire, UK: Macmillan.

Lippmann, W. (1922.) ,, The world outside and the pictures in our heads“. *Public Opinion*, 4, str. 1-22.

MacShane, Katharine H., (2014), "Do you even lift bro?: a psychodynamic feminist analysis of the mental health benefits of weight lifting for women". (diplomski rad). Smith College, Northampton.

Mansfield, A. and McGinn, B. , (1993), "Pumping irony. The muscular and the feminine", Scott, S. and Morgan, D. (eds), *Body Matters: Essays on the Sociology of the Body* (pp. 49–68), London: Falmer Press.

Krane, Vikki, Precilla Y. L. Choi, Shannon M. Baird, Christine M. Aimar, and Kerrie J. Kauer. 2004. "Living the Paradox: Female Athletes Negotiate Femininity and Muscularity." *Sex Roles* 50(5/6):315–29. doi: 10.1023/B:SERS.0000018888.48437.4f.

Young, Iris Marion. 1980. "Throwing like a Girl: A Phenomenology of Feminine Body Comportment Motility and Spatiality." *Human Studies* 3(1):137–56. doi: 10.1007/BF02331805.

Wojtowicz, A.E. & von Ranson, K.M. (2006). Psychometric evaluation of two scales examining muscularity concerns in men and women. *Psychology of Men & Masculinity*, 7(1), 56-66

Young, I. , (1989), "Throwing like a girl", in Allen, J. and Young, I. (eds), *The Thinking Muse: Feminism and Modern French Philosophy*, (51–70), Bloomington, IN: Indiana University Press.

Sport and Society: A Student Introduction, ur. Houlihan, B., SAGE Publications, London, 2008., tekst: Kay, T. i Jeanes, R.: "Women, Sport and Gender Inequity", str. 130-154

INTERNETSKI IZVORI

Archibald D., (2012.), Women In Weight Sports, Part 1: How It All Started, Pristupljeno: 22.04.2023. <https://breakingmuscle.com/women-in-weight-sports-part-1-how-it-all-started/>

Archibald D., (2012.), Women In Weight Sports, Part 2: Olympic Lifting in Modern Ages, Pristupljeno: 22.04.2023. <https://breakingmuscle.com/women-in-weight-sports-part-2-olympic-lifting-in-modern-ages/>

Heffernan C., (2023.), The Untold History Of Women In Strength Sports, Pristupljeno: 24.04.2023. <https://barbend.com/women-strength-sports-history/>

Hrvatski dizački savez, Povijest, Pristupljeno: 22.04.2023 <http://www.dizacki-savez.hr/index.php/hr/savez>

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, (2011.), Polustrukturirani intervju, Pristupljeno: 21.06.2023 <http://struna.ihj.hr/naziv/polustrukturirani-intervju/25250/>

IWF TECHNICAL AND COMPETITION RULES & REGULATIONS, (2023.), Pristupljeno: 05.09.2023. <https://iwf.sport/wp-content/uploads/downloads/2023/07/IWF-TCRR-2023.pdf>

Kermeci R., (2017.), POVIJEST DIZANJA UTEGA, Pristupljeno: 23.04.2023. <https://www.sportilus.com/sportopedia/povijest-dizanja-utega/>

šport. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 10. 9. 2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59859>

The Editors of Encyclopaedia Britannica, (2023.), Arts & Culture, Weightlifting, sport,
Pristupljeno: 23.04.2023. <https://www.britannica.com/sports/weightlifting>

SAŽETAK

Dizanje utega sport je koji seže duboko u povijest. Onakvim kakvim ga danas poznajemo oblikovao se u zadnja dva stoljeća. Žene su godinama bile marginalizirane iz ovog sporta a, njihovo uključivanje počelo je prije četrdesetak godina. Zato su predrasude i negativni stavovi prema ženama u ovom sportu i dalje česti. Cilj ovog završnog rada je razumijevanje i analiza stavova o odnosima spola, ženstvenosti i dizačica utega. Također, cilj je doznati je li percepcija ženstvenosti drukčija u dizačica/dizača utega od percepcije ženstvenosti dizačica kod osoba koje se tim sportom ne bave. Provedeno je deset polustrukturiranih intervjua. Intervju je obuhvaćao devet dubinskih pitanja. Petero ispitanika aktivno se bavi dizanjem utega od kojih tri žene i dva muškarca. Ostalih petero od kojih ,također, troje žena i dvoje muškaraca ne bavi se i nije upoznato sa sportom dizanja utega. Dizačice ističu subjektivnost i osobne afinitete u pogledu na ženstvenost, dok dizači tvrde da je ženstvenost nešto što se stječe puno prije početka bavljenja sportom. Ostalih petero ispitanika ima različita mišljenja o ženstvenosti i dizačicama. Nekima su dizačice ženstvene dok ne razviju natprosječno izraženu mišićnu masu, nekima nisu uopće ženstvene, dok su neki tvrdili da jesu ženstvene. No, upravo njihov fizički izgled ženstvenost dovodi u pitanje kada je riječ o širem društvu. Sve dizačice i dizači su se složili da se stereotipi prema dizačicama razvijaju iz neznanja i nepoznavanja sporta. Dok su se ostali ispitanici složili da je baš fizički izgled osnova stvaranja stereotipa o dizačicama kao neženstvenima. Većina ispitanika dizanje utega smatra uniseks sportom i uviđa sve veću uključenost žena u istom.

KLJUČNE RIJEČI

dizanje utega, sport, stereotipi, žena, ženstvenost

ABSTRACT

Weightlifting is a sport that goes deep into history. The way we know it today was formed in the last two centuries. Women have been marginalized from this sport for years, and their inclusion began about forty years ago. That is why prejudices and negative attitudes towards women in this sport are still common. The goal of this final paper is to understand and analyze attitudes about gender relations, femininity and weightlifters. Also, the goal is to find out if the perception of femininity is different in female and male weightlifters than the perception of femininity in weightlifters among people who do not engage in this sport. Ten semi-structured interviews were conducted. The interview included nine in-depth questions. Five subjects are actively engaged in weightlifting, three of them women and two men. The other five, three of whom are also women and two men, do not practice and are not familiar with the sport of weightlifting. Female lifters emphasize subjectivity and personal affinities regarding femininity, while male lifters argue that femininity is something that is acquired long before the start of the sport. The other five respondents have different opinions about femininity and female lifters. To some, lifters are feminine until they develop above-average muscle mass, to some they are not feminine at all, while some claimed to be feminine. However, it is their physical appearance that calls femininity into question when it comes to the wider society. All female and male lifters agreed that stereotypes towards female lifters develop from ignorance and lack of knowledge of the sport. While the rest of the interviewees agreed that physical appearance is the basis for creating stereotypes about female lifters as unfeminine. Most respondents consider weightlifting to be a unisex sport and see the increasing involvement of women in it.

KEYWORDS

weightlifting, sport, stereotypes, woman, femininity